Espai polític

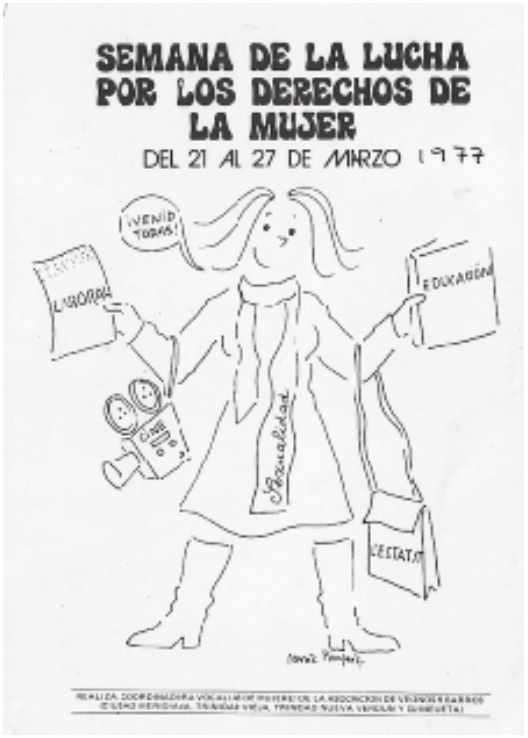

Adhesiu de la Coordinadora de les vocalies de dones de L'associació de Veïns i Veïnes de Nou Barris.
Il·lustració Núria Pompeia.
Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris.

Els primers anys de la dècada dels seixanta, Barcelona no és la millor ciutat per viure, segons es desprèn de la percepció dels seus habitants. Ni els que viuen als polígons, ni els que viuen a l'Eixample, es mostren satisfets amb les condicions dels seus barris. Als polígons i barris suburbials, més del 50% dels que hi viuen voldria canviar de residència a causa de la insuficiència de l'equipament i de la "falta d'animació", segons es desprèn de la memòria que acompanya el pla de 1966 (Comisión de Urbanismo y servicios comunes de Barcelona y otros municipios. *Memoria del Plan director del área metropolitana de Barcelona. Barcelona, gener del 1966).*

El malestar de Barcelona es va manifestar més en uns barris que en altres i en la dècada dels setanta es va fer públic a carrers i places, a la sala de plens de l'Ajuntament i també al Paranimf de la Universitat de Barcelona. Aquí, al Paranimf, es van celebrar les Jornades Catalanes de la Dona. Era el maig de 1976, pocs mesos després de la mort de Franco. En aquelles Jornades es va presentar la ponència "Participació de la dona a la vida ciutadana: la dona als barris".

Al barri és la dona, per la seva condició de mestressa de casa, la que pateix més directament tots els dèficits dels serveis col·lectius –s'exposava a la ponència. Per facilitar la vida s'exigia la creació de serveis socials i gratuïts que substituïssin aquells que la dona feia a casa i que tenen caràcter econòmic. L'exigència es va concretar en diversos punts:

- Creació de serveis col·lectius i gratuïts (com ara guarderies, bugaderies, menjadors públics, etc.) que permetessin que la dona treballés fora de casa, perquè, d'aquesta manera pogués anar aconseguint la independència econòmica, d'una banda, i la realització professional, de l'altra.

- Participació de la dona en la vida ciutadana, posant al seu abast tots els mitjans perquè s'hi incorporés, al mateix temps que es donés possibilitats d'ocupar llocs de responsabilitat a dones capacitades, injustament marginades per la seva condició de dones.

Les vocalies de dones dels barris havien preparat la ponència, que afirmava que a la Trinitat i a la Prosperitat les dones havien encapçalat les lluites reivindicatives; com la dels semàfors, en què van participar més de 3.000 dones, que van sortir al carrer, i van afrontar tota mena d'obstacles perquè veien que aquesta era la forma de superar-los.

No trobaven els canals de relació amb les institucions per aconseguir qüestions tan bàsiques, tan simples, com posar un semàfor per evitar morts, per a la qual cosa havien de sortir al carrer.

Muertes NO, semáforos SÍ, primera manifestació convocada per L'associació de Veïns i Veïnes de Nou Barris, a la plaça de Sant Jaume, el 10 d'abril de 1976. Arxiu: Pérez de Rozas, AFB.

Des de les jornades, es feia pública la participació de les dones en la vida col·lectiva i s'exigia establir unes noves relacions entre la ciutadania i les institucions públiques, especialment amb les institucions de govern municipal.

La participació de les dones en la vida comunitària, tenia –té– una llarga tradició i les Jornades Catalanes de la Dona la van voler fer pública, amb la voluntat d'introduir en les agendes polítiques temes considerats, fins aquell moment, de l'àmbit privat. En el procés de democratització social, de construir la democràcia després d'anys i panys de dictadura, calia ampliar els estrets marges de la política i ampliar el concepte de drets humans, a partir de les necessitats i desitjos de les dones.

Francisca Bonet Amela ens explica: "L'any 1975, a conseqüència de l'atropellament d'una veïna del barri del carrer de Ramon Albó, totes les veïnes i veïns del barri vam fer una manifestació al passeig d'Urrutia, entre els carrers de Pedret i de Montagut, per reivindicar un semàfor que evités més accidents". Poc temps després, el semàfor es va instal·lar.

L'abril de 1976, el barri de la Prosperitat es paralitzava per reivindicar semàfors. Durant 28 dies, les dones van aturar el trànsit tot el dia i a les vuit del vespre es feia una assemblea. A les assemblees, hi assistien part de les dones que havien actuat durant el matí i molts homes. Pitusa, que hem trobat en capítols anteriors, va participar en les mobilitzacions, i comentava amb alguns homes que les seves dones, que havien estat als actes diürns, a la nit no assistien a l'assemblea. Recorda que un d'ells li va dir: "No et preocupis, farà el que digui jo". El sexisme de la resposta posava de manifest la manera de pensar que hi havia entre els homes més actius del moment.

María Ángeles Rivas Ureña, activista del moviment veïnal i presidenta de L'Associació de Veïns i Veïnes de Nou Barris i de Canyelles, 1975. Arxiu: foto Víctor, AFB.

Semàfors, escombraries, eliminació de plantes asfàltiques, habitatge públic; accés a la salut, a l'educació, a la mobilitat pública, a... Tot això reivindicava una presència continuada de dones al carrer, és a dir, millors condicions de vida als barris.

El diari *Tele/eXpres* del 17 de novembre de 1971 informava del centenar de dones que havia tallat la circulació al passeig de la Vall d'Hebron per mostrar la seva negativa al projecte de construcció d'un abocador a la serra de Collserola, concretament al Forat del Vent. La instal·lació, que, per estar situada en una collada, permetria la circulació d'aire, afectaria els barris d'Horta, Montbau i la Vall d'Hebron, els tres barris més propers al lloc del futur abocador. Malgrat que l'alcalde va deixar en suspens el projecte davant la repulsa popular, el moviment veïnal volia que el projecte es descartés definitivament.

La voluntat popular es va fer palesa quan un centenar de dones amb les pancartes "Basuras no, firma tu impugnación" i "Basuras en Collserola no" van ocupar el passeig i a partir de les onze del matí es van congregar davant l'Institut d'Ensenyament de Montbau, al passeig, i van recórrer part de la via amb la consigna "Basuras, no".

La protesta va arribar a la sala de plens de l'Ajuntament de Barcelona. Nou dones, segons la nota a peu de foto "Nueve gentiles señoras y señoritas", en representació dels nou barris, van exhibir samarretes blanques on duien escrit "Ba-su-ra-co-ll-se-ro-la-NO", per fer pública la seva oposició al projecte. Del tractament sexista que en van fer els mitjans de comunicació n'és una prova l'expressió "gentiles señoras o señoritas". En cap cas haurien dit "gentiles señores o señoritos". El sexisme impregna el llenguatge, i el llenguatge que utilitzaven els mitjans de comunicació volia restar valor a qualsevol acció duta a terme per dones.

El sexisme està inscrit en la societat i el moviment de dones amb les seves accions i pràctiques el denuncia, el subverteix.

A Nou Barris, a diferència d'altres barris de Barcelona, l'avantguarda de la lluita urbana estava formada per dones que plantaven cara al delegat del Patronat de l'Habitatge, s'enfrontaven amb el governador civil o parlamentaven amb el "gris de torn que es disposava a desallotjar el carrer", escrivia Maria Favà al número tres de *Vindicación Feminista*, el 1976. Resseguint les cròniques de Maria Favà sobre Barcelona, ens assabentem del protagonisme i del compromís de les dones en la millora de la qualitat de vida als barris i, molt especialment, tal com ella escrivia, a Nou Barris. Cal reconèixer la importància dels periodistes que van situar al centre de les seves cròniques les dones. Cal reconèixer Maria Favà, que va

Dones de la Vocalia de Dones de Nou Barris. Arxiu: Pitusa, Vocalia de Dones de Nou Barris.

donar veu i imatge a les dones que, amb nom i cognom, s'implicaven en la vida comunitària.

Doncs bé, continuem. Tot això escrivia Maria Favà, en una entrevista a M. Ángeles Rivas Ureña, que corroborava l'afirmació de la periodista: "Sí, en les comissions, en les lluites, en les reunions, hi ha majoria de dones. Al principi costava molt. Recordo una assemblea en la qual hi havia més de cent homes i l'única dona era jo. Quan vaig preguntar on eren les dones es va aixecar un i em va dir que allò que fèiem era cosa d'homes. D'això fa quatre anys. Ara, a Canyelles, quan es fa una reunió el percentatge és molt equilibrat, però quan cal anar a la Delegació del Ministeri, o a fer una ocupació del Patronat, la majoria són dones, en part perquè elles no treballen. El cert és que en les comissions de control la dona és al davant".

Núria Solà Rubio corrobora les afirmacions anteriors: "Vaig estar associada a la comissió de

Manifestació davant l'Ajuntament de Barcelona en demanda d'escola i guarderia a Canyelles, 1976. Arxiu: Foto J. Brangulí, AFB.

Pintada de l'Associació Catalana de la Dona, al camp de la Muntanyesa, 1977. Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris.

veïns i a l'associació sardanística encara hi sóc. Vaig sortir al carrer en manifestacions per reclamar que urbanitzessin el que avui és la plaça de l'Àngel Pestaña, on vivien diverses persones en habitatges sense els serveis mínims. No tenien aigua, només disposaven d'una font pública, al carrer de Santa Engràcia. Vam tallar la Meridiana en diverses ocasions, vam anar a la plaça de Sant Jaume, a l'Ajuntament, i ens van detenir a tots durant unes hores, però no vam parar fins a aconseguir els nostres objectius. Van construir habitatges al passeig de Valldaura, on es van instal·lar, i es va fer la plaça".

Dret a la ciutat, dret al propi cos

A partir de 1977, es creen les vocalies de dones de les associacions de veïns. A Madrid, es va optar per crear les vocalies de la carestia de la vida, però a Barcelona, vam optar –explica Pitusa– per tractar, a més de l'encariment del preu de la subsistència, tots els temes que podien afectar les dones als barris. Vam crear les vocalies amb aquest objectiu. A la meva vocalia, cada quinze dies, ens reuníem amb la Coordinadora Feminista de Barcelona, on manteníem debats apassionants. Les discussions eren "precioses".

A la vocalia de Nou Barris –continua Pitusa– érem tres generacions de dones que anaven dels 18 als 38 anys. Els temes que centraven el nostre interès eren l'ensenyament, la sexualitat i el dret. Érem dones de diversa procedència i un dels temes que generava conflicte era el de l'avortament. Una dia en què vam parlar-ne, com que hi havia dones de diverses procedències ideològiques –com ja he dit–, vam prejutjar que hi podien haver diversos posicionaments al respecte i que podia generar conflicte, però la sorpresa va ser quan cadascuna de les dones reunides va començar a explicar la seva experiència. Hi havia una companya que havia avortat tres vegades i tenia cinc criatures vives. Una altra ho havia fet en dues ocasions. T'adonaves que la teva veïna també havia avortat. Tot i això, l'avortament era il·legal i no sempre es practicava amb garanties. Totes parlaven d'"el carnisser" de Sants. Al final de la reunió, totes les dones vam acordar el nostre posicionament favorable a la reivindicació del dret a l'avortament lliure i gratuït i, el dia de la mare de 1979, vam anar a la manifestació convocada pel dret al divorci i a l'avortament".

A Catalunya, durant la Segona República, les dones podien avortar. El 1937, el Parlament Català va aprovar el Decret de reforma eugènica de l'avortament, que reconeixia el dret a una

maternitat lliure i el dret a l'avortament lliure i gratuït. El decret deixava en mans de les dones la decisió de continuar amb l'embaràs o no.

Aquest dret va ser immediatament abolit pel règim franquista, que considerava la maternitat com una obligació de les dones envers l'Estat, motiu pel qual va perseguir de manera ferotge les dones que avortaven i les persones que el practicaven. L'avortament clandestí, sense gaires condicions higièniques, cosa que posava en perill la vida de les dones, va passar a ser una pràctica habitual, especialment en els entorns amb pocs recursos econòmics. Les que tenien més recursos viatjaven a l'estranger.

A Canyelles, la Vocalia de Dones va tenir la iniciativa de fer una enquesta per conèixer el parer de les veïnes sobre la necessitat de considerar les dones subjectes de drets humans. Abans de les preguntes feia aquesta presentació: "Darrerament estem assistint a un procés social en el qual la problemàtica de la dona, d'una manera o d'una altra, ha sortit al carrer. El divorci, els anticonceptius, la planificació familiar, els sindicats de les mestresses de casa per a la defensa dels seus interessos, la lluita feminista per l'alliberament de la dona... són alguns dels temes d'actualitat. Són temes que fan evident que la situació social i humana de la dona ha de canviar. Ha de tendir cap a una justícia social més gran, cap al reconeixement integral de la dona com a ésser humà amb tots els seus drets i obligacions.

– Consideres que ha d'existir el divorci?
– Creus que seria convenient l'existència d'un centre de planificació familiar al barri?"

El dret al propi cos i a una maternitat lliure i desitjada es va convertir en tema de debat públic. El moviment de dones, a més d'exigir aquest dret amb la presència continuada al carrer, va crear espais, centres, per tal de facilitar la informació i els mitjans per fer-la possible.

El 26 de març de 1979, es va obrir el primer centre de *planning* de Barcelona, a Torre Llobeta, al passeig Maragall 242, per iniciativa d'un grup de dones. El centre era d'accés gratuït i durant els primers cinc mesos va atendre 1.500 visites. Aquell mateix any es van obrir més centres.

El dijous 29 de març de 1979 La Vanguardia publicava: "Catalunya tendrá diez centros de planificación familiar. El primero funciona en Barcelona desde hace tres meses y el volumen de visitas desborda las posibilidades del centro".

Fins i tot la revista de gran difusió *Garbo* va publicar l'article "Qué es un centro de planificación familiar", en què explicava: "Garbo, sabiendo que estos son temas candentes en la actualidad [...] quiere informar a todos los lectores sobre la existencia de los Centros de Planificación Familiar".

Els serveis són informatius de caràcter general pel que fa a la sexualitat i els mitjans anticonceptius. Es facilita assistència mèdica, ajuda psicològica i assistència social a qui ho requereixi. En paral·lel a la reivindicació del dret al propi cos, les dones participaven en el debat del dret a la ciutat, però des de la perspectiva de les dones, i qüestionaven el model de ciutat que es volia imposar en aquells anys.

La participació de les dones en els moviments veïnals per millorar les condicions de vida als barris ha estat molt activa. No podem citar-ne totes les experiències, tan sols en destaquem alguna.

Veïnes i veïns de Nou Barris ocupen l'hemicicle del públic al saló de plens de l'Ajuntament de Barcelona, el dia 10 de maig de 1973, per manifestar la seva oposició a l'aprovació del nou pla parcial que foragitava un bon nombre de veïns. Amb el nom de Pla parcial Torre

Pisos sí, barracas no a l'actual Plaça d'Àngel Pestanya. Foto Kim Manresa, Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris.

Baró-Vallbona-Trinitat, elaborat per l'arquitecte Josep Maria Sen Tato, es pretenia actuar especulativament sobre 535 hectàrees, cosa que suposava l'enderroc de 4.370 habitatges. El pla seguia les directrius de l'urbanisme de l'època, donava prioritat a les grans vies de circulació i alliberava espai per a la construcció d'habitatges, de manera que facilitava la disponibilitat d'espai a les immobiliàries.

Es va fer una assemblea al cinema Trinitat, es van presentar més de 3.000 impugnacions i el dia que es preveia l'aprovació del pla més d'un centenar de veïnes i veïns van ocupar l'hemicicle de la sala de plens de l'Ajuntament.

En el ple municipal del 10 de maig de 1973, en què es presentava el pla per ser aprovat, més d'un centenar de persones van entrar a la sala de plens per mostrar la seva oposició. L'11 de maig hi va haver una manifestació silenciosa davant l'Ajuntament.

L'escàndol va ser notori i l'endemà, l'alcalde Porcioles va ser destituït després de 16 anys de mandat i el Pla parcial Torre Baró-Vallbona-Trinitat es va retirar.

Controlar el volum edificatiu i reservar zones per a espais públics van ser altres reivindicacions que va comportar el pla parcial.

L'existència d'alguns parcs, com ara el de la Guineueta, ha estat possible gràcies als moviments veïnals i a la pressió popular per posar fre a l'ànsia constructora pública i privada, a una pràctica devoradora sens fi de territori que tenia per única finalitat aconseguir la màxima plusvàlua del sol urbà. Però aconseguir-ho no va ser fàcil.

L'Associació de Veïns de Nou Barris té l'origen en l'oposició al pla parcial. L'any 1975, Maria Ángeles Rivas Ureña era la presidenta de l'associació.

En un document ciclostilat podem llegir: "El sábado día 13 de diciembre, la Asociación de Vecinos '9 Barrios' celebraba una Asamblea General Extraordinaria sobre el problema de la Alimentación y el Consumo en los barrios, a la que asistieron 300 personas. Después del informe presentado por la Junta de la A. de V. acerca del problema de los precios y los alimentos y cuando llevaban varias intervenciones [...] el Delegado Gubernativo presente en el acto indicó a la Mesa la necesidad de que no se repitieran intervenciones que se apartaban del orden del día establecido [...] Cuando estaba finalizando ya la Asamblea se personó el Delegado Gubernativo con varios miembros de la Policía Armada comunicando a los vecinos la suspensión de la Asamblea y en particular a la Mesa que se llevarían detenidas a cuatro personas".

Franco feia dies que havia mort i el document continua la narració dels fets. "Mientras se desalojaba la sala con todo orden y silencio, se produjo la detención de alguna persona, a la vista de lo cual los vecinos, entre los que se encontraban muchas mujeres y algún niño, discutieron con el Delegado y la Policía Armada el por qué de la detención, elevándose rápidamente el tono de la discusión, llegando al forcejeo que dió como resultado el intento de detención de otros vecinos creándose una situación de desconcierto en la cual el Delegado Gubernativo sacó su pistola apuntando a los vecinos". Resultat: detencions. La presidenta de l'Associació de Veïns, Maria Ángeles Rivas Ureña, va trucar a comissaria per interessar-se per les persones detingudes. La van requerir per prestar declaració. S'hi va presentar i va quedar retinguda. Els veïns van anar cap a la comissaria a portar-li mantes i aliments de règim, ja que estava en un procés postoperatori. L'endemà, hi havia 250 persones davant el jutjat de guàrdia interessades per la posada en llibertat de la presidenta fins que va arribar la força pública i les va desallotjar. A les 13 hores,

María Ángeles Rivas Ureña va arribar als jutjats des de comissaria, on va fer la declaració i el jutge va decretar-li llibertat immediata.

Abans de ser presidenta de l'Associació de Veïns de Nou Barris, María Ángeles Rivas Ureña s'havia compromès amb el seu barri, la Guineueta Vella. El 9 de novembre de 1975, exposava a la premsa la misèria i marginació que havia sofert el barri de la Guineueta Vella durant cinquanta anys i va desgranar totes les promeses incomplides per les administracions públiques –escoles, institut, ambulatori, zona esportiva, asfaltat de carrers, etc. Ara que el polígon Canyelles s'estava aixecant, veïnes i veïns volien intervenir en la gestió del seu hàbitat, en tot allò que feia referència a salut, l'educació, el transport i l'esbarjo en el Pla parcial d'ordenació de Canyelles, i frenar l'especulació. Hi havia contínues negociacions amb el Patronat de l'Habitatge i amb l'Ajuntament per com havien de ser els habitatges nous i com s'havien de distribuir. Es va aconseguir que el safareig sortís de la cuina –tal com ordenava la normativa ministerial de construcció d'habitatge públic– i passés a la galeria, i pressupost per enjardinar i crear àrees de joc infantil. El 1978, quan el barri ja s'havia construït, encara faltaven per executar llars d'infants, escoles, residències per a persones grans, zones esportives i accés amb transport públic, un dels cavalls de batalla de molts barris del districte.

Isabel Iglesias Martínez explica "El mes de setembre de 1977, els dos blocs del polígon Canyelles (bloc A) feia dos anys que estaven acabats i encara no s'havien adjudicat. Unes cinquanta famílies de tota Barcelona els van ocupar. Van estar catorze dies en els blocs fins que van ser desallotjats per la policia antiavalots. Van resistir vint-i-dos dies al carrer fins que les pluges de setembre els van obligar a refugiar-se en un barracot de les obres que hi havia al cap damunt del polígon. Setze famílies van resistir allà quatre mesos fins que, gràcies a la intervenció de María Ángeles Rivas Ureña i l'Associació de Veïns del polígon Canyelles, van aconseguir habitatges per a deu famílies, i les altres sis van anar a cases de fusta prefrabricades a la Trinitat Nova, on van viure sis anys fins a la construcció dels pisos del polígon de Renfe-Meridiana".

La cultura com a política

La trajectòria vital de María Ángeles Rivas Ureña, presidenta de l'Associació de Veïns de Nou Barris és, fins a cert punt, una història que van compartir moltes altres dones.

"Mi preocupación era salir de la miseria cultural, que para mí era la base de todas las mise-

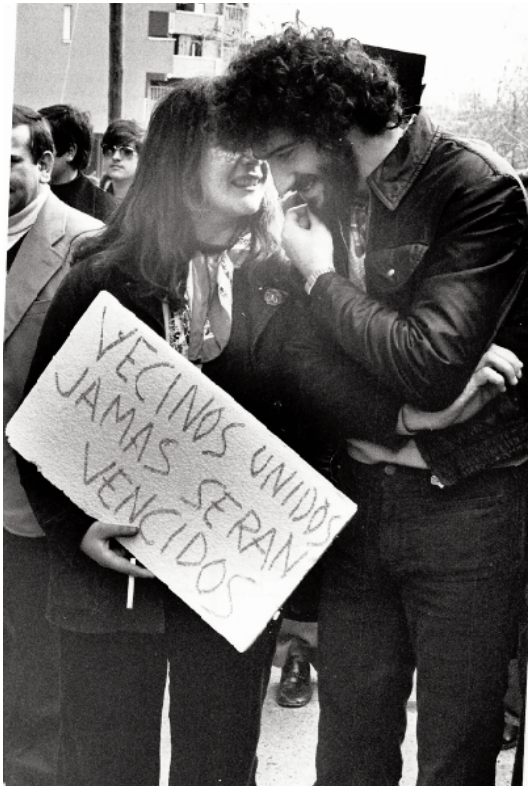

Manifestació popular, a la imatge Elsa Plaza. Foto Kim Manresa, Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris.

rias", declarava a la periodista Maria Favà, fent referència als anys en què era petita i vivia en condicions de precarietat. La confiança en la cultura, com a element bàsic de la vida per superar altres misèries, era a la base del seu pensament, el qual compartien altres dones que, com ella, havien hagut d'abandonar l'escola, ja fos per prohibició paterna –aquest va ser el seu cas– com per manca de recursos econòmics per subsistir. La confiança en la cultura com a element transformador de la societat va ser per a moltes dones nascudes durant la dictadura franquista una aspiració. Després d'uns anys de democratització pel que fa a l'accés a la cultura, que les institucions republicanes van potenciar, el franquisme, com a arma política de submissió, va dificultar i menysprear de manera ferotge l'educació i la cultura en general, amb un rígid control tant en l'accés com en els continguts. La manca de cultura durant el règim franquista es va convertir en una arma política de submissió.

Aconseguir escoles bressol, escoles i instituts públics de qualitat, en definitiva democratitzar l'accés a l'ensenyament públic de qualitat, es va convertir en una reivindicació que durant dècades va ocupar les energies de moltes persones als diferents barris.

El 1975 hi havia greus dèficits d'ensenyament, el 22,7% de nens i nenes estaven mal escolaritzats.

A voltes, iniciatives privades van prendre la iniciativa per solucionar els greus dèficits d'ensenyament, davant la lentitud de la resposta de les institucions públiques per resoldre les demandes socials pel que fa a educació. Per exemple, l'escola Ton i Guida va ser creada el 1962, gràcies a Maria Antònia Canals, impulsora del projecte amb el suport de mossèn Juncà, que li cedí un barracó on a la tarda es feien tallers de formació laboral per a joves i al vespre, tallers de Natzaret. En aquell moment el dèficit de places escolars era molt elevat. Dos anys després, van llogar uns baixos al carrer de Góngora.

La manca de voluntat política respecte a la millora de l'ensenyament públic es va traduir en els tramvies-escola del barri de Torre Baró. Montserrat Tey, presidenta de la Junta Municipal d'Ensenyament, va optar per aquesta solució provisional i rocambolesca, mentre restava pendent la construcció de diverses escoles. No hi havia pressupost ni per als barracons, ni per a noves escoles. Per solucionar-ho, es van comprar dotze tramvies. A cada tramvia cabien trenta alumnes. Aquella parada de tramvies sense destí es va instal·lar al costat de la Font dels Eucaliptus. I aquella escola surrealista es va batejar amb el nom de Grup Escolar Sant Joan. No va ser fins al 1971, amb la inauguració del col·legi Font dels Eucaliptus, que es van eradicar els tramvies-escola.

Pel que fa a l'ensenyament mitjà, l'institut, construït en terrenys de la fàbrica Harry Walker, era l'institut del districte IX, vàlid per a Sant

Manifestant detinguda per la policia, a la manifestació per la inhabilitat del "bloc fantasma", a la Via Favència, el mes de setembre de 1988.
Foto Kim Manresa, Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris.

**Parada de llibres a la Trinitat Nova al Centre de Vida Comunitària el dia de Sant Jordi de 1968.
Arxiu: Trinitat Nova.**

**Barracots com a escola, Sant Josep Obrer.
On la Neus Puig i la Maria Estrany, Missioneres de la Immaculada Concepció, van tenir, entre d'altres, un paper destacat
Arxiu: Trinitat Nova.**

Andreu i tots els barris situats al nord d'aquest, és a dir, Nou Barris. Eren barracons prefabricats que només van acollir 640 nois i noies, quan calia un institut per a 2.200.

En aquells anys, es construïen polígons habitacionals, sense tenir en compte els elements necessaris per cobrir les necessitats vitals mínimes per construir una comunitat. A Canyelles, es repetien totes les errades d'experiències anteriors. *El Mundo Diario* del 27 d'abril de 1978 deia: "Canyelles. Se repiten todos los errores. La Administración ha sido incapaz de prever las necesidades de equipamientos precisas para 4.000 familias […] faltan 3.000 plazas escolares". Fins al febrer de 1977, Canyelles no va disposar de casa escola. La pressió veïnal va aconseguir que el mes d'octubre s'inaugurés l'Eugeni D'Ors, amb capacitat per a 640 alumnes, sense parvulari.

Però un nou eix apareixia a l'horitzó. Quan l'ensenyament i formació de les criatures va estar més o menys garantit, la reivindicació de la creació d'escoles per a les persones adultes va irrompre amb força al bell mig del debat social.

Àmplies capes de població, dones en edat adulta en un percentatge més elevat, no havien estat escolaritzades. L'accés a l'educació durant el franquisme no va arribar a tots els sectors. D'altra banda, la precària situació econòmica va forçar les dones, en aquella època nenes o adolescents, a sortir del circuit escolar abans dels 14 anys. Els seus ingressos, per migrats que fossin, eren necessaris per a la subsistència del col·lectiu familiar, i a més la manca de guarderies, de centres preescolars, va fer que les filles grans tinguessin cura de les criatures més petites, especialment en aquells casos en què les mares tenien una feina remunerada.

Trobada popular "La cultura va de festa". Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris.

Les escoles de persones adultes van ser espais de formació de dones i sobretot espais de relació entre dones. Les escoles de persones adultes va ser un primer pas per a moltes dones que volien abastar noves expectatives culturals i fer realitat el desig de cultura, de tenir accés a la cultura.

Maria Barceló explica: "La majoria de les persones de la classe érem dones. Jo anava a l'escola de persones adultes de la Verneda. Hi havia moltes dones a les nombroses classes que es feien. Per a mi ha estat una de les experiències més importants de la meva vida". Més enllà de l'horari estrictament escolar, cada dissabte es trobaven per comentar l'actualitat i gaudir de la companyia. Cada una portava alguna cosa per a l'esmorzar col·lectiu.

El juny de 1981, el número 0 de la *Revista de Escuela. Escola d'Adults Freire*, Marín 555, Verdun podem llegir:

"Soy una persona adulta pero nunca he tenido una oportunidad de aprender a leer y a escri-

bir hasta ahora [...] venir a la escuela me ha servido para mejorar el ambiente de mi casa. Personalmente tengo necesidad de relacionarme con otras personas y de aprender [...] Es necesario tener ánimo, fuerza y lucha y que no tengamos ningún complejo [...] pienso que es triste que haya maridos que prohíban a sus mujeres asistir al colegio, ya que nos supone un sacrificio venir, por nuestras obligaciones".

Ho signen el grup B matí, Dolores Martínez García, setze dones més i Manuel.

Les escoles de persones adultes han estat, tal com dèiem, un espai de vital importància per a les dones de diverses generacions i de procedències diverses.

Des de l'any 2009, les Germanes Missioneres de la Immaculada Concepció, un cop jubilades, i sensibilitzades amb les noves necessitats socials del seu barri, han posat en marxa els Cursos d'Inserció Sòcio-Educatius, C.I.S.E., impulsats per la germana Josefina Ramos Sola i Encarna Luna, amb un grup de voluntàries:

"Estem situades al barri de Ciutat Meridiana, a la Zona Nord del Districte de Nou Barris de la Ciutat de Barcelona.

En aquests últims anys la població ha experimentat un notable canvi amb un gran traspàs de població. Tenim una forta presència d'immigrants no comunitaris, amb precarietats notabilíssimes, patides per causa de la crisis econòmica, que ha deixat a molts d'ells en situacions de pobresa i en d'atur de llarga durada. Les dones, arribades pel Reagrupament familiar, han restat a la casa. Moltes d'elles de nacionalitat marroquina, paquistanesa, nigeriana, o ghanesa no tenen la possibilitat d' accedir a altres serveis, como és, en el nostre cas, l' Escola de Persones Adultes. Detectem la necessitat d' un pas previ d' aprenentatge de la llengua o de instruments de relació per accedir a l'Escola, que

Xerrada sobre legalització i maltractaments, als Cursos d' Inserció Socio-Educatius, C.I.S.E.
Arxiu C.I.S.E.

nosaltres facilitem perquè els permeti trencar l'aïllament i relacionar-se amb els seus veïns. Algunes d'aquestes dones porten 10, 12 o mes anys a Espanya i son incapaces de comunicar-se amb ningú; sempre han d'anar acompanyades per altres, inclús per anar als serveis bàsics de salut, assistenta social o escolars. Tenim també alguns homes però formen encara un grup minoritari.

Fa cinc anys que des de la Parròquia vam pensar en la necessitat de realitzar un projecte que pugui donar resposta a aquestes mancances i l'hem realitzat en l'horari escolar perquè puguin venir més lliures. Hem habilitat també un servei de guarderia perquè les mares puguin deixar les criatures petites que no van a escola mentre duren les classes. Hem escollit començar amb la llengua castellana i com que les criatures reben l'escolarització en llengua catalana, hem iniciat també grups per l'aprenentatge del català.

Vam començar l'activitat al març de 2010, amb 19 dones. El curs següent ja n'eren 60, i el 2012, 120 persones van seguir els cursos. L'any 2013, es va parar l'arribada massiva de famílies i alguns van marxar per falta de treball a altres llocs d'Espanya o d' Europa. El curs 2014 eren unes 60 persones.

Algunes han passat a l'Escola d'Adults per fer cursos de Castellà, Català o informàtica".

Pel dret a la vida, contra la violència

La violència sexual, la violència contra les dones, era una més de les violències amb què s'estructurava la societat. La violència era, continua sent, un eix estructurador de la societat que es manifesta en la violència sexual i en molts altres tipus de violència. La nostra és una societat que lloa, rememora, dona valor a la guerra i la guerra, totes les guerres, siguin del signe que siguin, no són res més que la història d'un fracàs que porta a la liquidació de vides humanes.

L'associació de dones Acció contra la Violència Domèstica en el seu escrit "Ni una dona maltractada més" explica:

"A principis de l'any 1999, a partir de la inquietud de diferents entitats de Nou Barris preocupades pel tema de la violència domèstica, es va elaborar el projecte 'Acció contra la Violència Domèstica: és cosa de totes i tots', que va ser guardonat pel jurat i el públic del Premi 8 de març - Maria Aurèlia Capmany, concedit per l'Ajuntament de Barcelona.

La violència domèstica és un problema complex en què influeixen diversos factors que la generen i la reprodueixen.

La violència envers les dones és una expressió de la relació de desigualtat entre homes i dones i es basa en l'afirmació de la superioritat d'un sexe sobre l'altre. Afecta tota l'organització de la nostra societat i, per tant, s'ha d'analitzar aquests actes violents dins del context social...

Creiem que és vital dirigir les actuacions a la base mateixa de la societat, contrarestant els valors tradicionals, canviant la mentalitat social des del context més proper, el nostre barri, i incidint en l'educació des de les escoles per oferir un model alternatiu a la violència".

Una de les associacions que ha lluitat contra la violència sexista és Les Llunes i Maribel Rodríguez, ens explica, de manera resumida, una part de la seva història:

"Les Llunes-Ciutat Meridiana, va començar la seva activitat el 1997, com a vocalia de dones de l'Associació de Veïns Ciutat Meridiana, fent un acostament del seu treball social i polític a cinc entitats que treballen en el districte de Nou Barris. El seu projecte és de caire preventiu i d'acostament a les dones de la zona nord, explica Maribel Rodríguez. Des de la perspectiva feminista i reivindicativa van aconseguir suport veïnal cap a les dones que pateixen maltractaments. Les Llunes, van crear un punt d'informació per a dones maltractades. Ana Picas i un grup de voluntàries, acompanyen, escolten les dones maltractades i les deriven cap a professionals, en els casos més violents.

Des de 1997 i fins al 2004, organitzen grups de dones de la zona nord, activitats ludico-

Acte contra la violència d'Estat, amb participació de Madres de la Plaza de Mayo, 1991.
Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris.

reivindicatives per a reflexionar sobre la importància de la dona en la vida quotidiana i col·labora estretament amb Dones Actives, de Vallbona i la Vocalia de Dones de l'Associació de Veïns i Veïnes de Vallbona.

Les Llunes va participar a la formació d'acció contra la violència domèstica: és cosa de tots i totes", conjuntament amb el Grup mixt de Can Basté, Grup de Dones de Nou Barris, Vocalia de dones de l'Associació de Veïnes i Veïns Turó de la Peira i l'Associació Espora.

D'altra banda, Les Llunes ha estat el pont per a la formació del Consell de Dones de Nou Barris i també va participar en el I Congrés de Dones de Barcelona.

Algunes de les fundadores de Les Llunes van formar part, durant més de 10 anys, del grup Acció contra la violència domèstica, i continuen treballant activament".

L'oposició a la violència s'amplia a una oposició a la guerra, a tota mena de guerres. Una oposició a les dictadures que, sense cap respecte pels drets de les persones, les priven de tots els seus drets, fins i tot del de la vida.

Hi ha un posicionament de les dones contra tot tipus de violència, sigui domèstica o d'Estat. Hi ha un posicionament de les dones pel dret a la vida, per unes vides que han creat i que ha costat tant de fer créixer i de mantenir. La defensa enfront l'assassinat, la mort. Un posicionament contra la violència que ve d'antuvi, quan a finals del segle XIX es crea l'Alliance Universelle de Femmes Pour la Paix, associació pacifista internacional creada el 1896, que presideix la princesa Wiszniewska i que té com a delegades per a Espanya Ángeles López de Ayala i Patrocinio de Biedma, i, al Brasil, l'arpista i compositora catalana Clotilde Cerdà i Bosch.

Constructores de ciutat

Fer dels barris espais habitables i transformarlos en espai per a la relació ha estat una de les constants de moltes associacions de dones que, al llarg de la història més recent, han esmerçat els seus esforços i les seves energies per fer-ho possible.

Hem estat una associació molt guerrera i de les primeres a "okupar", amb k, una masia com és la Torre Llobeta per evitar que l'enderroquessin, declarava Fina Sempere el dia que va rebre el Premi Nou Barris coincidint amb el 50è aniversari de l'Associació de Veïns de Torre Llobeta, en declaracions a *El Periódico*, el 26 de juny de 2013.

"Ens vam associar perquè van fer les cases del polígon i res més. Això era una zona aïllada. Vam aconseguir moltes coses. Van arreglar els carrers, vam organitzar les primeres festes del barri i vam aconseguir obrir la masia de Torre Llobeta. L'Ajuntament ens va donar l'espai i vam fer molta feina, però al final ens ho van treure per convertir-ho en centre cívic".

En l'actualitat, el centre continua la seva activitat i acull diverses associacions, entre d'altres l'Associació de Dones en Forma de Torre Llobeta, grup creat la primavera de 1993, amb l'objectiu de crear un espai per a dones. Tot va començar per un grup reduït d'amigues que feien gimnàstica a Torre Llobeta i van reivindicar un espai per a elles, un espai per desenvolupar activitats culturals. "Tenim desig de cultura. Volíem crear un espai de relació on intercanviar experiències. Hem gaudit i hem après –afirmen Luisa Roldán i Maria Barceló. Hem participat en congressos, el I i el II Congrés de Dones de Barcelona. Anàvem al mercat i parlàvem amb les dones per informar-les que teníem drets i les convocàvem a assistir-hi". Poc després de la fundació del grup, van editar una revista de

l'associació i, des del 1996, dinamitzen el Centre Cívic de Torre Llobeta. El 2012, l'associació rebia la Medalla d'Honor de Barcelona.

"Ho hem passat molt bé, ens hem ajudat i hem estat 'pa las penas y pa las alegrías"', manifesten amb rotunditat Luisa Roldán i Maria Barceló, de l'associació Dones en Forma de Torre Llobeta.

I aquesta, ha estat una experiència compartida per moltes dones de les diverses associacions, tot i que moltes pensen com Pitusa: "Ser mujer es complicado en este mundo. Soy consciente de las desigualdades entre hombres y mujeres".

Recuperar antigues instal·lacions obsoletes i en desús i convertir-les en equipaments per al barri ha estat un altre dels objectius que ha mobilitzat persones per fer-ho possible.

Als anys vuitanta, les instal·lacions de cotxeres de Borbó eren obsoletes, amb elements perillosos per a la salut -amiant a la teulada. L'espai que ocupaven les antigues cotxeres va ser reivindicat per veïnes i veïns. Primer van ser escrits als diaris i entrevistes a ràdios per reivindicar un ús social de l'espai per al barri. Anys i anys de promeses sense complir. L'any 2002 es constitueix la Plataforma Alternativa a les Cotxeres de Borbó. Es van reprendre les negociacions amb l'Ajuntament i les primeres mesures per fer visible el descontentament de les veïnes i els veïns va ser penjar pancartes als balcons. Tot era anar i venir de la Plataforma a la seu del districte per fer visible la necessitat de diàleg. El projecte presentat per l'Ajuntament no va satisfer. Es va retirar i, finalment, la negociació continuada va portar a la conse-

Transformar espais per a la vida comunitària va ser un dels objectius de les primeres manifestacions a Nou-Barris. L'antiga planta asfàltica va ser reivindicada com ateneu popular, l'Ateneu Popular de Nou Barris, 1975. Arxiu: Foto Víctor, AFB.

Enganxina, Digues no a l'OTAN, 1984. Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris.

cució d'un espai amb diversos serveis per al barri. El 2005 el Pla especial urbanístic per a l'ordenació dels terrenys de les antigues cotxeres de Borbó recollia i consensuava entre entitats, veïnes i veïns i administracions un programa d'equipaments, entre d'altres una biblioteca, un equipament esportiu, centres de salut, un casal i un centre de dia. Amb la urbanització de la zona, han aparegut dos passatges, el de Maria Àngels Rivas i la plaça de Carmen Laforet, en reconeixement a dues dones. La primera, per la seva dedicació vital a la millora de les condicions de vida. Carmen Laforet, per la seva dedicació a la literatura i al retrat d'unes dones de Barcelona.

Nou Barris, ja ho hem dit, va ser el districte que va tenir un creixement mes ràpid a partir dels anys cinquanta. Nou Barris ha estat des dels seus orígens un espai de residència de milers i milers de persones migrades des d'altres zones de l'Estat. Actualment, el districte ha acollit persones procedents d'orígens territorials diversos, de procedència europea i d'altres continents.

Carmen Masons Bueno, Maria Busquet Costa i M. Dolores Millán Garrido en una de les visites d'obra de Cotxeres Borbó al juliol de 2009. Arxiu Plataforma Cotxeres Borbó.

9 Barris Acull és una xarxa que integra més de 60 associacions i entitats de la confederació de barris. Lourdes Ponce, Pitusa, explica: "En barris que hem estat d'emigració no hi poden haver brots racistes".

"Des que emigres i t'estableixes aquí ets un veí, una persona del barri".

S'organitza el Festival Sopes del Món Mundial, organitzat per 9 Barris Acull i la Xarxa d'Intercanvi de Coneixements, en què es preparen sopes, tantes com grups de gent de procedència diversa que estableixen contacte i es comuniquen per mitjà de la gastronomia.

9 Barris Acull és una xarxa integrada en l'actualitat per més de seixanta entitats, entre les quals figuren associacions de veïns, associacions de mares i pares d'alumnes, parròquies, associacions culturals i esportives, entitats de lleure i de solidaritat, escoles d'adults etc., i també està representat el districte municipal. La finalitat de la xarxa és treballar de forma coordinada per fomentar la convivència i facilitar la incorporació als barris dels nous veïns i veïnes que procedeixen de la immigració.

A finals del anys noranta, i arran de les notícies que arribaven d'altres llocs sobre problemes de xenofòbia i racisme, diferents entitats del teixit associatiu del districte es van plantejar la necessitat de fer front a la nova realitat social que estaven experimentant els barris.

Des del principi es va voler treballar de manera transversal i coordinada, aprofitant l'experiència concreta i el coneixement per part de les diferents entitats, i des de la percepció de totes les persones que conviuen en un determinat territori com a veïns i veïnes, amb necessitats i preocupacions similars.

Per aquesta raó es va optar pel treball en xarxa, de manera que cadascuna de les entitats

Anys 90. Aplec de les Roquetes, Gran Aplec de Tardor de Barcelona que organitza cada any al mes d'octubre, al Parc de la Guineueta, l'Agrupació Sardanista l'Ideal d'en Clavé. La Núria Suriñach i la Roser Monguet comenten que "des del 1961 la venda d'entrepans i begudes refrescants ha evolucionat cap a un menú de diada d'Aplec, preparat per les sòcies integrament, algun soci fa un cop de ma…". Com a comentari divertit, ens fan veure que totes es posen la còfia i comparteixen el mateix disseny de davantal que arrosseguen des de 1961, any en què es va celebrar el primer aplec".
Arxiu: Agrupació Sardanista l'Ideal d'en Clavé.

assumeix la nova realitat des del seu propi territori i àmbit de treball, i l'afronta de forma coordinada, a través del treball conjunt.

Des de l'any 2004, i després de conèixer l'experiència del Festival de Sopes de Lille (França), 9 Barris Acull i la Xarxa d'Intercanvi de Coneixements organitzen el Festival de Sopes del Món amb l'objectiu de fomentar la convivència i les relacions entre veïns i veïnes.
Per què un festival de sopes? Primer com una excusa per a trobar-se, i segon perquè la sopa és un símbol de barreja i alhora de diferència, d'alguna cosa molt pròpia i alhora molt universal. Totes les sopes comparteixen uns elements bàsics (el foc, l'aigua i l'olla, etc.), i a partir d'aquí la diversitat és quasi infinita: vegetals, carns, espècies..., i tot allò que cada poble i cada família tingui a l'abast. Les sopes són, doncs, en essència, les mateixes i alhora úniques; totes diferents i totes semblants, com les persones.

El festival és una bona excusa per trobar-nos: els veïns i veïnes tenim l'oportunitat de sortir al carrer, i compartir tradicions culinàries d'arreu. No hi ha res millor que l'escalfor de les sopes per trencar el gel i per deixar de banda prejudicis i estereotips, i donar-nos l'oportunitat de conèixer-nos i plantejar plegats noves iniciatives perquè l'ebullició actual dels nostres barris es tradueixi en unes condicions de vida millors per a tothom.

Mirta Manzetti, ens explica la història de la seva associació que té per objectiu detectar les necessitats de la vida quotidiana: "L' Associació Sociocultural La Indomable té una llarga història. Algunes de les dones que pertanyien a

Cuineres del Festival de les Sopes del Món.
Arxiu Nou Barris Acull.

l'Associació Tangent, creada el 1997, que acompanyaven els processos de grups de dones de la zona, vam decidir fundar el 2007 l'Associació Sociocultural La Indomable, arran de les transformacions socials i econòmiques - atur, carències alimentàries,...- que patien algunes persones que vivien, principalment, a Ciutat Meridiana. Des del vessant social, el treball de les seves integrants Alexia Stoll, Noelia Raposo, Melina Stoll, Maria de los Bueis, Ana Vela i jo mateixa, intentem construir ponts per enfortir les relacions de veïnatge, entre les persones que fa anys que viuen al barri com els de llarga tradició, especialment dones i criatures.

La nostra associació treballa activament en el grup motor del Pla Comunitari de Ciutat Meridiana i amb diversos grups i associacions que comparteixen els nostres valors de convivència, respecte a la diferència, igualtat d'oportunitats i, per damunt de tot, el valor de cada individu com a persona.

El nostre treball principal és detectar les necessitats de la vida quotidiana i vam crear el Casal d'Agost, que va atendre 58 criatures amb risc d'exclusió social l'any 2013. Vam continuar el projecte el Nadal, i l'agost i el Nadal del 2014. Més de 100 famílies i 190 criatures, entre 3 i 13 anys, s'han beneficiat de les activitats. Les monitores Alba, Ana, Alexia i Melina, entre d'altres, han fet possible que les criatures oblidessin per uns dies la duresa de les seves vides, tan influenciades pels problemes quotidians.

Alhora, organitzem tallers de Risoteràpia per a les veïnes de la zona implicades com a voluntàries, per tal que tinguin un espí de relació i de relaxació. Alhora, col·laborem a "Menjars del Món". Des del 2010, hem près la direcció del Festival de dansa de Nou Barris, amb la voluntat de fomentar les relacions de veïnatge entre les diferents cultures que convivim al barri.

El nostre ferm convenciment com associació i com a veïnes del barri és contribuir a que Ciutat Meridiana sigui una ciutat d'oportunitats".

En una línia de treball similar, l'Associació Petit Sol, de Ciutat Meridiana, centra la seva atenció en les mancances alimentàries que detecten al barri. L'any 2013, quatre dones compromeses amb el barri constaten el gravíssim problema d'un dels drets fonamentals, el dret a l'alimentació i, per tant, a garantir la subsistència de les persones i, especialment de les criatures. Pilar Murteira, amb la germana Encarna, Luna, Noelia Raposo i Mirta Manzetti, trien com a símbol de l'associació el sol, per la calor i el xumet, com a símbol de les criatures. Es posen en acció i reben l'ajut de la Fundació Vita Mundi per a la creació d'un espai per a que les famílies amb criatures rebin, cada tres mesos, productes bàsics d'alimentació. Treballen en coordinació amb pediatres i infermeres dels centres de salut, Cap de Ciutat Meridiana, i

realitzen tallers de sensibilització sobre alimentació infantil, preparació de biberons, desenvolupament cognitiu....

Maria Lledó, infatigable treballadora pels drets de les veïnes i els veïns de la zona i Suad Bouzid, com a traductora, acompanyen el grup".

Gràcies a l'acció continuada es van aconseguir millores en salut, ensenyament i urbanístiques; allò que és propi de l'anomenat estat del benestar. Cal recordar que aquest estat del benestar s'aconseguí a través d'un pacte social entre els diversos actors socials, uns actors entre els quals hi havia dones. Tanmateix, la societat democràtica construïda a partir de 1978 veu com alguns serveis bàsics s'han posat en qüestió, s'han retallat prestacions i alguns canvis legislatius poden fer perillar o eliminar drets que les dones hem aconseguit després d'anys d'acció política.

La democràcia ha estat un procés de construcció i cal recuperar la memòria de com s'ha fet, de com ho hem fet.

Amb la voluntat de continuar construint la democràcia, l'experiència de Vallbona Viu, posa en pràctica noves estratègies per millorar la condició de vida als barris. Aquesta és la seva experiència:

"A finals de l'any 2001 un grup de noies joves (Esther Peria, Silvia Mellado, Mireia Peria i Zaida Palet) que participaven en activitats socials i culturals al Districte de Nou Barris, i amb l'esperit del Encuentro Internacional del Movimiento Zapatista i Anticapitalista que es va celebrar a Espanya a l'any 1997 i on van participar activament en l'organització, i sobretot cansades de l'immobilisme de la Junta de l'AVV, i per canviar la visió externa que es tenia de Vallbona (tot negatiu), vam decidir presentar-nos a les eleccions de la Junta de l'AVV, juntament amb cinc persones més (Maria Elena Mesas, Esther Mesas, Loli Ramírez, Mercè Teruel i David Gonzalez). A gener del 2002 vam donar la sorpresa en guanyar les eleccions a la junta de la AVV de Vallbona, a pesar de que érem majoritàriament totes noies joves amb una mitjana d'edat de 30 anys, i nascudes al barri de Vallbona.

Érem hereves d'una generació de lluitadors veïnals, la qual cosa ens va condicionar, ja que ens va fer decantar-nos pel moviment veïnal, enlloc de fer-ho per alguna altra causa teòricament més "pròpia" de dones joves. Però, d'altra banda, les nostres feines, les nostres experiències, la nostra formació ens fa veure que no es podia continuar treballant amb el model que s'emprava els anys 60 i 70. La sensibilitat i la mentalitat havien canviat, i nosaltres volíem adequar les lluites per millorar el barri i el nostre entorn a la nostra manera de fer les coses. L'esperit no havia canviat, però sí la manera de fer. Com a dones joves en un món on tradicionalment es mouen homes d'edat més aviat avançada, veiem molt clar que s'ha d'actuar d'una manera diferent a la que estan acostumades les associacions de veïns. Cal evolucionar.

Vam crear comissions de treball dintre de la Junta, un canal d'informació i comunicació amb els veïns, vam canviar la visió externa de Vallbona, enfortir i treballar conjuntament amb les dos AVV de Zona Nord (Torre Baró i Ciutat Meridiana), col·laborar amb altres entitats de Nou Barris (Coordinadora d'AVV i entitats de Nou Barris, Nou Barris Acull, Coordinadora Cultural) i amb la FAVB.

El nostre gran repte era elaborar un projecte de futur per Vallbona anomenat VALLBONA VIU, que vam tardar dos anys en redactar-lo i que vam presentar als premis XVIII 8 de març Maria Aurèlia Capmany en l'any 2004. El nostre projecte va quedar com a finalista, però a pesar de no guanyar, vam rebre una menció especial del jurat.

Cartell projecte Vallbona Viu, any 2003.
Arxiu: Zaida Palet Montero.

Amb aquest projecte volíem ser testimoni i exemple per altres dones joves, per tal d'animar i promoure la seva participació en projectes similars. No volíem que "Vallbona viu" fos un projecte amb final, sinó que partint del seu inici, tingués continuïtat en el futur. I que la nostra experiència fos causa del naixement d'altres projectes més enllà de les fronteres del nostre barri.

El que volíem tractar era el procés que havíem hagut de seguir per crear un projecte global d'intervenció veïnal per millorar les condicions socio-culturals i lúdiques, integrant els espais naturals i no naturals a l'abast, d'un barri. En aquest cas, un barri de la Zona Nord de Nou Barris: Vallbona.

Aquest seria un projecte global, una mena de micromón viu, que creix i que absorbeix a tothom que volgués participar-hi. Es tracta d'un teixit que interrelaciona aspectes de la vida quotidiana tan diferents com educació, sanitat, activitats socials, immigració, medi ambient, urbanisme, infància, civisme...

Degut a les grans carències de tota mena -equipaments, instal·lacions, serveis, etc.- existents al nostre barri, durant els dos primers anys van realitzar un estudi d'aquestes mitjançant enquestes directes als veïns/es. Amb les dades aconseguides van començar a treballar aquest projecte, dividint-lo en diferents marcs d'actuació: retrospectiva de la infància i l'adolescència, i filosofia d'una proposta urbanística per a Vallbona.

El nostre objectiu era intervenir en totes les facetes que formaven part del barri per millorar el nivell de vida dels seus habitants. No limitar-se a actuar en aquells temes on tradicionalment es movien les associacions de veïns (urbanisme i serveis), sinó ampliar el nostre camp d'actuació, incloent medi ambient, conceptes com qualitat de vida lligada a l'entorn, un urbanisme humà, consensuat amb els habitants del barri i que observés per damunt de tot les seves necessitats i la seva comoditat.

Conscienciar a veïns i veïnes que ells eren els agents principals d'aquest canvi. Implicar-los en el procés creatiu i en el seu seguiment. Iniciar tota una sèrie de moviments que arribés a tothom, generar una ona expansiva que acabés arribant a tots i totes.

Servir de referència per a altres associacions que es volien replantejar la seva comesa i elaborar nous mètodes per dur-la a terme.

Apropar i obrir l'associació a tota la gent del barri, informant-la de tot el que s'estava fent des de la seva Junta Directiva i cercant una implicació activa i continuada en la nostra feina. Partint de la creença de que l'esforç, el temps, i la energia que hi posem repercuteix directament en nosaltres mateixes, volíem conscienciar a la gent de que tothom s'estaria ajudant a sí mateix amb la seva intervenció. Com? Bé, si -amb aquesta inversió que fèiem- aconseguíem que els nostres veïns, amics i familiars fossin

més feliços, aprenien a ser més cívics i considerats, feien el barri seu i el volguessin cuidar i mimar, això faria que la gent que ens envolta fos millor veí, familiar i amic.

Si aconseguíem inculcar a la gent del barri aquesta filosofia, hi hauria més i millor participació, d'una banda, i -com a conseqüència directa d'aquesta participació- una xarxa forta i extensa que faria moure el barri cap al seu futur. Un futur d'acord amb el gust dels seus ciutadans, el seu entorn natural i el seu passat històric".

A tall de cloenda, Carmen Martínez, de la vocalia de dones de Trinitat Nova, ens diu:

"No es pot perdre el passat, cal recuperar-lo. Ara que ens volen fer un barri nou, de bell nou, no es pot oblidar la memòria, no es pot depreciar la història".

La junta en ple de l'associació de veïns i veïnes de Vallbona, 2007.
Arxiu: Zaida Palet Montero.

Manifestació del 8 de març de 2014, "9 Barris cabrejada diu: Nosaltres parim, nosaltres decidim", a la plaça Llucmajor.
Arxiu: Acció Violència Domèstica - Nou Barris cabrejada.

Nomenclàtor

Andròmeda, carrer d'

Figura mitològica grega. Filla de Cefeu i de Cassiopea, que la va jutjar més bella que les Nereides. Per ordre de Posidó, va ser abandonada sobre un escull per tal que fos devorada per un monstre marí. Perseu la va salvar i s'hi va casar.

Aurora Díaz Plaja, passatge d'

Bibliotecària, escriptora i traductora. Va néixer a Barcelona el 1913. Als 20 anys va aconseguir el títol de l'Escola de Bibliotecàries de la Generalitat de Catalunya, i va dirigir la biblioteca de "la Caixa" de Palma. El 1935 es va traslladar a la Biblioteca Popular de Canet de Mar fins a la fi de la Guerra Civil. Des de la fi de la Guerra Civil publicà diverses guies de lectura i manuals per a l'organització de les biblioteques, entre d'altres *Les guies de lectura*, 1938, *La biblioteca a l'escola*, 1970. Pionera en la crítica de llibre infantil, també va ser autora de biografies i obres teatrals. Va ser traductora, entre d'altres de Lola Anglada al castellà. Va morir a Barcelona el 2003.

Carmen Laforet, plaça de

Escriptora nascuda a Barcelona el 1921, als 22 anys començà a escriure la seva primera novel·la, Nada. Va viure a les Canàries de petita i el 1939 va tornar a Barcelona, on va viure tres anys i començà la carrera de Filosofia i Lletres. Va canviar de residència a Madrid, on va escriure, en poc temps, la novel·la Nada, que tot i no ser estrictament autobiogràfica, és el fruit de les seves experiències en aquells anys. La novel·la va obtenir el premi Nadal i va ser considerada la millor novel·la contemporània del moment. També va rebre el premi Fastenrath, de la Real Academia de la Lengua Española, el 1948. Després de molts anys sense publicar, el 2003 apareix *Puedo contar contigo*, les cartes entre Carmen Laforet i l'escriptor Ramón J. Sender. Va morir a Madrid, el 2004.

Diana, carrer de

Divinitat romana que correspon a la deessa grega Àrtemis, abans esmentada.

Isabel de Villena, plaça d'

Va néixer el 1430 i va morir el 1490. Monja del convent de la Trinitat de València des de l'any 1445, del qual arribà a ser abadessa el 1463, Isabel de Villena és la primera protofeminista de la història de la literatura catalana.

Isabel de Villena escriu la seva obra *Vita Christi* adreçant-se a les monges del seu convent. Per fer-la entenedora, l'autora adopta un punt de vista singular: explica la vida de Crist a partir dels personatges femenins que l'envoltaren i així sor Isabel recupera les protagonistes femenines de tota la història sagrada, establint una genealogia, amb l'objectiu de buscar avantpassades sagrades que legitimin els seus plantejaments, els quals no són altres que "afirmar la dignitat i l'altura moral de les dones".

Vita Christi és el primer text català escrit en defensa de les dones. No és un text aïllat, forma part de la tradició iniciada a Occident per Christine de Pizan i la seva obra *La ciutat de les dames*.

El 1990, coincidint amb el cinc-cents aniversari de la mort d'Isabel de Villena, es descobria a la Biblioteca Nacional de París una altra obra, Speculum animae, profusament il·lustrada per ella mateixa i que s'havia donat per perduda.

Lola Anglada, plaça de

Lola Anglada i Sarriera (Barcelona, 1892 - Tiana, 1984). Dibuixant, il·lustradora i escriptora. Va fer estada a París, on va col·laborar amb les editorials Hachette, Nathen i Roudanez. Va ser la primera il·lustradora de les revistes *Cucuti, En Patufet, Virolet i La Mainada*. També va crear i dirigir una revista amb protagonista femenina, la Nuri. A més d'ill·lustradora, també va escriure, decorar, pintar, va fer escultures i ceràmica.

A partir de 1920 començà una sèrie de contes, *Contes del París*, que va escriure i ill·lustrar ella mateixa.

És una de les il·lustradores més reconegudes, especialment a partir de la creació del seu personatge *El més petit de tots*, obra editada pel Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya, el 1937.

Gran part de la seva producció artística i els seus béns immobles els llegà a la Diputació de Barcelona, a canvi d'un vitalici i de la construcció d'un museu, però el museu Lola Anglada encara no s'ha materialitzat.

El 1982, la Generalitat de Catalunya li concedí la Creu de Sant Jordi.

Luz Casanova, carrer de

María de la Concepción Luz Agustina Rodríguez Casanova y García San Miguel (Avilés, 1873 - Madrid, 1949) formava part d'una família avilesa, els Condes de Mira Sol. Coneguda amb el nom de Luz Casanova, va fundar el 1920 l'Institut de Dames Apostòliques del Sagrat Cor de Jesús, institució consagrada a l'assistència social. El 1958 s'inicià el seu procés de beatificació.

Madres de la Plaza de Mayo, plaça de les

Aquesta és una plaça en record del moviment integrat per les mares de les persones desaparegudes per la repressió a l'Argentina des del cop militar de 1976. Aquest moviment es va començar a estructurar el 1977 a partir d'un grup de dones que es van conèixer en les continuades visites que feien a les dependències del Ministeri de l'Interior, a la vora de la històrica plaça, buscant informació sobre els familiars desapareguts. Volien fer transcendir a l'opinió pública el seu drama per tal de forçar les autoritats a donar resposta a les seves demandes d'informació. Cada dijous, primer un grup reduït, que s'engrandia a mesura que s'incrementava la repressió, feia voltes a la plaça. Aquesta fou, durant els anys de la dictadura militar, pràcticament l'única oposició organitzada i amb visibilitat.

Mare de Déu, torrent de la

Fa referència a la mare de Déu.

Mare de Déu de les Neus, carrer de la

Per la mare de Déu de les Neus, nom que va ser posat a petició d'uns veïns i veïnes.

Maria Àngels Rivas Ureña, passatge de

Activista. Va néixer el 1935 a Targist, Marroc. Malgrat que als cinc anys venia als mercats, estudiava d'amagat del seu pare. Amb la complicitat de la mare, va marxar a Melilla i va estudiar comerç. La confiança en la cultura com a element de transformació total va ser un dels eixos de la seva vida. Es va casar als 22 anys i va viure a Casablanca, on va néixer la seva filla. Va emigrar a Suïssa, i va tenir un altre fill. El

1968, va emigrar a Barcelona i després de residir en diverses pensions, es va instal·lar a Nou Barris.

Va tenir un paper destacar en les mobilitzacions per aconseguir condicions de vida millors als barris del districte i de la ciutat, pel dret a un habitatge digne, als serveis de proximitat, a l'accés a la mobilitat pública, a la salut i a l'ensenyament públic i de qualitat. Va participar activament en les associacions de veïns i en els moviment de dones. Va ser presidenta de l'Associació de Veïns i Veïnes de Canyelles i de l'Associació de Veïns i Veïnes de Nou Barris. Va ser detinguda el 1971 en una manifestació, i el 1975 en una assemblea suspesa per la policia, en què es debatia el control sobre els preus del menjar. El 1976 va participar en les primeres Jornades Catalanes de la Dona. Va treballar en feines molt diverses: amb criatures, de dependenta... Poc abans de morir, el 1996, liderava unes protestes per reobrir un menjador benèfic del qual ella també era usuària.

María Zambrano, carrer de

Filòsofa. Va néixer a Vélez-Málaga, el 1904. Va estudiar la carrera de filosofia com a alumna lliure a la Universitat de Madrid i va participar activament en alguns moviments estudiantils a través de la Federación Universitaria Española. Va col·laborar a diaris, com *El Liberal, La libertad,* entre d'altres. El 1930 va publicar el seu primer llibre, *Horizonte del liberalismo*, i l'any següent fou nomenada professora auxiliar de metafísica a la Universitat Central. Va col·laborar en diverses revistes, com ara *Revista de Occidente, Azor*, entre d'altres i el 1933 va participar a las Misiones Pedagógicas als Pirineus i a Càceres. El 1936, va emprendre un viatge amb el seu marit, Alfonso Rodríguez Aldave, cap a Santiago de Xile, durant el qual va fer una breu estada a l'Havana -ciutat a la qual tornà sovint-, on va entrar en contacte amb els intel·lectuals de l'illa. Aquell mateix any va publicar *Los intelectuales en el drama de España*. Va tornar a Espanya i es va instal·lar a València, on va col·laborar en defensa de la República com a consellera de Propaganda i consellera nacional de la Infància Evacuada. A València va conèixer la filòsofa francesa Simone Weil, vestida de miliciana. El 1938 es va instal·lar a Barcelona, i va fer un curs a la universitat de la ciutat. Va publicar *Un camino español: Séneca o la resignación i Misericordia.* El 1939, va iniciar el camí de l'exili, que la va portar primer a París, després a Mèxic, Nova York i l'Havana, on va viure més de deu anys i va desenvolupar una intensa activitat intel·lectual: classes a la universitat i a l'Instituto de Altos Estudios e Investigaciones Científicas, articles, conferències. A partir de 1953 va residir a Europa, a Roma amb la seva germana, París, Ferney-Voltaire, Ginebra. Va publicar articles en diverses revistes. El 1984, va volar des de Ginebra cap a Barajas, per instal·lar-se definitivament a Madrid. La seva obra poètica i filosòfica ha anat guanyant reconeixement amb el pas dels anys. Va morir a Madrid el 1991.

Rafaela Serrano, placeta de

Activista per l'accessibilitat de les persones amb mobilitat reduïda. Rafaela Serrano Ruiz (Alcalá de la Real, 1937 - Barcelona, 1997). Disminuïda física, va dedicar-se a atendre les persones malaltes amb alguna mena de disminució. Va ingressar a la Legió de Maria de la parròquia de Nostra Senyora de la Pau; més tard, a la Fraternitat Catòlica de Malalts, i va estendre el moviment a Andalusia. De retorn a Catalunya va impulsar la construcció d'una casa de vacances adaptada a Castelldefels i una Llar de la Fraternitat al carrer Ciutat de Mallorca. Vinculada a l'Associació de Veïns i Veïnes de Porta, fundà l'associació Minusvàlids Associats

per al Transport Adaptat (MATA). Va morir a Barcelona el 1997.

Rosario Pi, carrer de

Directora, guionista, productora de cinema. Rosario Pi Brujas, nascuda a Barcelona el 1899, va ser pionera de la cinematografia. Va crear la productor Star Films amb el mexicà Emilio Gutiérrez Bringas. El 1933 va fer films curts i llargmetratges i començà la carrera cinematogràfica com a directora. Va dirigir la seva primera pel·lícula el 1935, *El gato montés*, i amb aquesta, es convertí en la primera directora catalana i espanyola del cinema sonor.

Va escriure alguns articles amb el pseudònim Rizpay i va morir a Madrid el 1967.

Santa Engràcia, carrer de

Santa Engràcia (Graga, 284 - Saragossa, 304) Màrtir portuguesa a mans de Dacià. El nom al carrer és un homenatge a Engràcia Batista Planas (1842-1891), propietària de l'indret que va donar a la parròquia de Sant Andreu de Palomar. Amb una part dels diners es va construir l'església parroquial de Santa Engràcia, que es va inaugurar el 1928. Abans, durant la Guerra Civil, el carrer es va anomenar Rússia i Anarquia. Amb les autoritats franquistes va rebre el nom actual, el 1942.

Santa Matilde, carrer de

Santa Matilde (895 - Quedlinburg,968) reina alemanya, casada amb Enric el Caçador i mare de l'emperador Otó.

Santa Úrsula, carrer de

Santa Úrsula (?375 - Colònia, 383) Verge i màrtir. Patrona dels orfes. És venerada a Solsona.

Bibliografia

ALABART, Anna; NAYA, Andrés; PLUJÀ, Marta (coord). La Barcelona dels barris. Barcelona: FAVB, 1999.

Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris. Barcelona, l'Arxiu, 1989.

BORJA, Jordi. *Llums i ombres de l'urbanisme de Barcelona*. Barcelona: Edicions 62, 2010.

Breu història del barri de la Trinitat Vella. Barcelona: Col·legi Públic Ramon y Cajal, 1988-1989.

BUSQUETS i GRAU, Joan. *La urbanización marginal.* Barcelona: Edicions UPC, 1999.

CANO ALARCÓN, Lirba; ROBLEDO, Héctor Eduardo. Memoria metodológica de una investigación audiovisual: detrás de la cámara del documental "Latinas Nou Barris". Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, 2010.

CATALÁN i VIDAL, Jordi. Fábrica y franquismo, 1939-1958. *El modelo español de desarrollo en el marco de las economías del sur de Europa.* Tesi doctoral dirigida per Jordi Nadal i Oller.

FERNÁNDEZ i VALENTÍ, Ricard. *Destinació: Nou Barris: un viatge per la història dels transports a Nou Barris.* Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 2010.

FERRER i AIXALÀ, Amador. *Els polígons de Barcelona. Barcelona:* Edicions UPC, 1996.

FIOL COSTA, Carme. *Barcelona perifèrica: paisatges cubistes.* Barcelona: Ajuntament, 2004.

GARCIA SOLER, M. Carme. *Nou Barris.* Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1998.

GIMÉNEZ i COMPTE, Carlota. *Montbau 50 anys: un barri de Collserola.* Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 2011.

GUILLÉN ALBERT, Víctor; VIU GONZÁLEZ, Cristina. *El Polígon de la Trinitat Nova (inici 1953) Instituto Nacional de Vivienda i Patronat Municipal de l'Habitatge*. Projecte final de carrera, Enginyeria d'Edificació, UPC, 2012.

http://upcommons.upc.edu/pfc/handle/2099.1/16169

HAYDEN, Dolores. "La participación de las mujeres en la organización de la ciudad", conferència del 4 de maig de 1998, dins el marc del Fòrum Internacional de Participació de les Dones en la Transformació de la Ciutat. Fundació Maria Aurèlia Capmany, Centre de Cultura Contemporània.

HUERTAS, Josep M.; FABRE, Jaume. *Tots els barris de Barcelona,* vol. VII. Barcelona: Edicions 62, 1977.

HUERTAS, Josep M. i Fabre, Jaume. *Nou Barris. La penúltima Barcelona,* dins "Els barris de Barcelona", vol. III. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1991.

HUERTAS, Josep M. i ANDREU, Marc. *Barcelona en lluita. El moviment urbà 1965-1996.* Barcelona: Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona, 1996.

LAHUERTA, Roberto. *Los Cines en Nou Barris.* Barcelona: Arxiu Històric de Roquetes, 2012.

Las casas de papel. Barcelona: Incasòl, 2007. (Enregistrament de vídeo.)

MANRESA, Kim. *Nou Barris, 25 anys: document gràfic.* Barcelona: Coordinadora d'Associacions de Veïns i Entitats de Nou Barris, 1997.

Nou Barris: La penúltima Barcelona. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1991.

PÉREZ, Xavier (coord.) *Una il·lusió compartida: Ateneu Popular 9 Barris, 25 anys.* Lleida: Pagès, 2004.

PERNAU, Gabriel. "El combat per la identitat de la perifèrica: Nou Barris: radiografies culturals", *Barcelona metròpolis mediterrània,* núm. 30, març/abril 1996, p. 71-75.

PRADAS, Rafael. *Nou Barris, la nova Barcelona. Barcelona:* Ajuntament de Barcelona, 2000.

RUBIO MATITO, Rafael. *Biblioteca municipal y casa de la vila de Nou Barris. Historia y arquitectura.* Barcelona: Universitat Politècnica de Catalunya, Recurs electrònic, 2012.

SEGURA SORIANO, Isabel. Guia de dones de Barcelona. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1995.

TATJER MIR, Mercè. *La Trinitat Nova.* Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1995.

Ajuntament
de Barcelona